

Calluna

38(4) 2021

Calluna

ÅRG. 38 2021 NR 4
ISSN 2000-2335

Utgiven i samarbete mellan

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och
BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Redaktör: Birgitta Herloff Ansvarig utgivare: Birgitta Lindqvist

Redaktionskommitté: Eva Andersson, Evastina Blomgren, Kurt-Anders Johansson, Michael Johansson, Erik Ljungstrand

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Bankgiro: 5155-4400 Årsavgift: 150 kr
Adress: c/o Studieförbundet Göteborg-
Sjuhärad
Yxhammarsgatan 8-10 503 31 Borås
Hemsida: <http://vbotaniskaforening.se>
E-post: info@vbotaniskaforening.se

STYRELSE:

Ordf: **Birgitta Lindqvist**
Forbondegatan 27 462 41 Vänersborg
0701-736214
birgitta.lindqvist97@gmail.com
V ordf: **Lennart Sundh, SUNDH MILJÖ**
Odengatan 24 C 521 46 Falköping
0709-667959
sundh.miljo@telia.com
Skr: **Peter Laudon**
Ryttaregårdsvägen 14 532 73 Varnhem
0511-60586 / 0706-520911
peterlaudon1@gmail.com
Kassör: **Olof Janson**
Kårtorp 1 533 97 Götene
0511-53026, 53016 / 0705-690386
Övriga: **Gösta Börjeson**
Dammgatan 10 566 32 Habo
036-40611 / 0705-957096
gosta.borjeson@telia.com
Rolf-Göran Carlsson
Södra Bergvägen 13 541 31 Skövde
0500-471411 / 0705-713435
rolf-goran.carlsson@telia.com
Kurt-Anders Johansson
Henrik Gjutes gata 36 B 541 45 Skövde
0500-411780 / 0706-301736
johansson.kurt-anders@telia.com
Michael Johansson
Bodagatan 27 507 42 Borås
0704-552247
ambrosia20@live.se
Erik Ljungstrand (se högerspalten)
Enar Sahlin
Ekegränden 2 438 53 Hindås
0301-10848 / 0706-604919
enar.sahlin@telia.com

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9 Årsavgift: 150 kr
Adress: Botanhuset
Box 461 405 30 Göteborg
Hemsida: <http://www.bfig.se>
E-post: botaniska.foreningen@bfig.se

STYRELSE:

Ordf: **Johan Grudemo**
Slottsskogsgatan 9 A 414 53 Göteborg
0725-032320
johan.grudemo@hotmail.com
V ordf: **vakant**
Skr: **Erik Ljungstrand**
Järholmssvägen, pl 614 436 56 Hovås
0708-559628
V sekr: **Ragnhild Crawford**
Önneröd 150 442 72 Kärna
0303-226123 / 0766-226123
ragnhild.neil.crawford@gmail.com
Kassör: **Sören Svensson**
Båtsman Grås gata 11 422 57 Hisings Backa
031-523865 / 0703-222403
soren.svensson@mbox303.tele2.se
Övriga: **Claes Gustafsson**
Storesandsvägen 7 430 82 Donsö
0703-210641
claes.gustafsson@bioenv.gu.se
Uno Unger
Västes gata 23 426 53 Västra Frölunda
0708-821211
uno.unger44@gmail.com
Börje Wernersson
Heljereds Byväg 13 428 36 Källered
0737-255678
borje.wernersson@gmail.com

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin
Exkursionskommitté: Eva Andersson, Johan Ennerfelt,
Johan Grudemo, Lars Johnson, Erik Ljungstrand
Eftersitskommitté: Stina Andersson, Gunilla Tochtermann
Hemsidesansvarig: Aimon Niklasson
Botanik i Väst-ansvarig: Börje Wernersson

Rapportmottagare: Lennart Sundh
Floraväktarsamordnare: Michael Johansson, Enar Sahlin
Exkursionskommitté: Peter Laudon, Erik Ljungstrand
Hemsidesansvarig: Lennart Sundh
Botanik i Väst-ansvarig: Lennart Sundh

Ordföranden i BFiG har ordet

Johan Grudemo

Slottskogsgatan 9 A, 414 53 Göteborg, johan.grudemo@hotmail.com

Jag heter Johan Grudemo och är nyvald ordförande i Botaniska Föreningen i Göteborg. Jag har suttit i styrelsen i föreningen några år och hade tänkt ställa upp som vice ordförande. Men vad är meningen att vara vice om det inte finns en ordinarie... ?

Blommor har funnits med under hela mitt liv. Min pappa var en ivrig amatörbotanist och vi var mycket ute i naturen. Jag, som då mest tittade på fåglar, tyckte oftast att det gick väldigt långsamt att vara ute tillsammans med en botanist. När jag var 15 år så övertalade några kompisar mig att gå med i Fältbiologerna och där blev jag kvar till jag var 25. I början var det nog fortfarande mest fågelskådning men med tiden blev botaniken mer närvarande, men det var under en sommar med botanikkurs i Ramsele och fältstation vid Billingen som mina kunskaper om blommor ökade och intresset tog fart. En annan viktig ögonöppnare var när jag under ett par somrar inventerade ängs- och hagmarker, dels i Strömstad och dels på Gotland. Innan detta hade jag inte en riktigt förståelse för de välhävdade och oögsamlade kulturmarkernas betydelse. Jag kan tänka mig att det var svårt att få det under min uppväxt i Trollhättan, där det är brist på den typen av marker.

Efter gymnasiet lämnade jag Trollhättan för att läsa kemi i Göteborg och har i stort sett blivit kvar här. Kemistudierna blev till biologistudier som avslutades med en doktorsavhandling om ekologi hos marina tusensäckor (Hydrobiidae).

När jag ser tillbaka så inser jag att jag nog borde ha ägnat mig åt botanik istället. Jag borde studerat kulturlandskapets flora istället. Eller tänk om man hade kunnat vara delaktig i att utforska Greklands flora? Det hade varit spännande!

Jag har under 20 år arbetat som biolog- och kemilärare på en gymnasieskola. Jag har haft förmånen att ha en fördjupningskurs om naturen. Varje år åker jag med elever till Öland och botaniserar. Vi har också brukat åka på en veckoekursion till Kreta, även om det nu på grund av covid är ett tag sedan. Jag hoppas att vi får återse Kreta i vår.

Under de senaste åren har jag ägnat ganska stor del av tiden åt botanik söderöver. På våarna och en sommar har jag varit på Kreta. På somrarna har jag nästan alla år varit i Alperna. Jag har nästan sett varje hörn av bergskedjan och massvis av blommorna. Jag tycker att det är spännande att gå ifrån att nästan inte kunna något alls till att börja få lite koll i alla fall.

Att vara med på aktiviteterna i våra föreningar är något som hela tiden lär mig och andra mer. Det är våra aktiviteter som är våra föreningar. Vi har nu börjat planera för programmet 2022 som vi hoppas kommer att se ut mer som programmen brukar se ut. Vi planerar för att åter börja med inomhusmöten. I detta nummer av Calluna finns två programpunkter och fler kommer i nästa nummer. Traditionellt har vi ett möte per månad, men

jag skulle gärna se lite fler möten under vinterhalvåret. Jag hoppas att vi nästa år har ett digert exkursionsprogram med både närexkursioner och resor till mer avlägsna exkursionsmål. Jag hoppas också att vi ska kunna ordna de långresor som var planerade för 2020, Blekinge och Abisko. Exkursionskommittén har, när du läser detta, börjat planera och program-

met kommer att finnas i nästa nummer av Calluna.

Tills vidare gäller det bara att hålla ut. Snart är vintern över och vi kan krypa fram ur våra hålor igen. Det är bara att titta på bilderna från förra sommaren och längta. Och så blir det väl att gå ut och titta på en eller annan fågel.

Botaniska Föreningens i Göteborg styrelse. Från vänster: Claes Gustafsson, Sören Svensson, Johan Grudemo, Uno Unger, Erik Ljungstrand och Ragnhild Crawford. Saknas på bilden: Börje Wernersson. Fotot är taget med självutlösare.

Botaniska Föreningen i Göteborg

Program för perioden januari – februari 2022

Torsdag 27 januari, kl. 19: Bokauktion. Donerad botanisk litteratur från ett antal av våra medlemmars bibliotek, i synnerhet från Anders Bertilssons, kommer att auktioneras ut av *Lars Arvidsson*. Auktionen äger rum i sal 1 på Botanuset. En möjlighet att granska böckerna i förväg erbjuds från kl. 18:00. Det går inte att inlämna några skriftliga bud i förväg, utan endast att ropa själv (eller genom ombud). Endast kontant betalning på plats accepteras och inropad litteratur skall medtagas direkt. Observera att denna begivenhet endast är öppen för medlemmar i BFiG.

Torsdag 24 februari, kl. 19: En resa till Guyana med indianernas orörda regnskog. Vi får höra *Ragnhild Crawford* berätta om en resa som hon och hennes man Neil gjorde mot slutet av torrtiden (= våren) 2018. De bodde under delar av resan i olika indianbyar djupt inne i regnskogen, vilket gav dem möjlighet att få se intressanta växter, fåglar samt andra djur, som kan vara svåra att se på andra håll i Sydamerika. Bland annat sågs flera exotiska passionsblommor *Passiflora* spp. och den egendomliga "Rose of the Mountain", *Brownea grandiceps* agg. De var även uppe i Guyanas högland, urbergsskolden som är känd för sin annorlunda växtlighet och sina fantastiskt höga vattenfall; här sågs bl.a. stora "tankbromeliacéer", vilka har omfattande akvatiska "ekosystem" mellan sina blad. Stäppområdet nere i södra Guyana besöktes också; där sågs t.ex. jättenäckrosen *Victoria amazonica*, Guyanas nationalblomma, och den märkliga jättemyrsloken. Kring huvudstaden Georgetown i norr förekommer också många intressanta, företrädesvis införda arter, i all synnerhet från Indien.

LOKAL för våra föredrag är, om inget annat anges, Botanusets (f.d. Botaniska institutionens) föreläsningssal på Carl Skottsbergs gata 22 B i Göteborg. Tyvärr går det inte att ställa upp husets entrédörr i samband med mötena, men någon medlem kommer att finnas i närheten av entrédörren för att släppa in dem som kommer i tid. Om du skulle råka bli försenad till ett föredrag kan du knacka på föreläsningssalens bakre fönster (gå uppför backen till vänster från entrén), så kommer det snart någon och öppnar för dig.

ALLA är välkomna till föredraget härovan, vilket arrangeras av Botaniska Föreningen i Göteborg, även de som (ännu) endast är medlemmar i Västergötlands Botaniska Förening, liksom vänner och bekanta till medlemmarna. Vi samarbetar dessutom med Studieförbundet.

In memoriam

Gunnar Weimarck

25 januari 1936 – 30 juni 2021

Mitt i den intensivaste lindblomningen när oss budet att professor emeritus Gunnar Weimarck lämnat oss, 85 år gammal. Han avled den 30 juni 2021 i komplikationer efter en längre tids sjukdom. Han sörjes närmast av sin hustru Anna och barnen Cecilia, Martin och Anna Karin, jämte barnbarn.

Gunnar föddes i Lund 1936 och växte upp och studerade där. "Jag hoppas att det hörs på mitt läte varifrån jag kommer" brukade han säga. Pappa Henning (sedermera professor) forskade inom den systematiska botaniken och växtgeografin och mamma Gunhild disputerade i geografi. Gunnar fick mycket tidigt hänga med föräldrarna ut på fältstudier i nordöstra Skåne, sittande i barnsadel på faderns cykel. Så småningom gick han i pappas fotspår och tog sig an högre studier i botanik.

Under de fortsatta studierna vid Botaniska Institutionen i Lund behandlade han olika arter av släktet *Hierochloë*, myskgräs. Avhandlingen, *Studies of Hierochloë (Graminae) in the Northern Hemisphere*, ventilerades 1971 och berörde dessa gräsarters kromosomtal, embryologi, ekologi, evolution, taxonomi med mera. Gunnars hustru Anna som är genetiker kunde bistå maken i de vetenskapliga resonemangen. Efter disputationen fortsatte Gunnar med att reda ut de variabla och hudirriterande björnlökorna, släktet *Heacleum*. Ett annat område som han intresserade sig för var utforskandet av Skånes flora, mer bestämt landskapets förekomst av kärlväxter. Detta var pappa Hennings

stora projekt. Gunnar databehandlade prickkartorna över alla arter som sedan redovisades i boken *Atlas över Skånes Flora* som utkom 1985. Han kunde här visa på artgrupper med en specifik utbredning i landskapet och även definiera de omvärldsfaktorer som styrde detta. Man kunde dela upp Skåne i olika delområden på floristisk grund. Detta visade han med metoder som gick att upprepa och sätta sannolikhetsmått på.

År 1983 blev Gunnar prefekt vid Botaniska Trädgården i Göteborg. Samtidigt utsågs han till professor i botanik, särskilt växtgeografi, vilket innebar handledning av doktorander och undervisning. Det blev en stor uppgift att leda utvecklingen av trädgården. Den egna forskningen fick stå tillbaka för alla spännande projekt som där var på gång och nya som startades. Men flera publikationer hanns ändå med. En uppskattad guide till de högre växter-

nas systematik var *Att hålla ordning på arter och släkten – en familjeangelägenhet* (1997). Den vitsiga titeln är typisk för hans skämtlynnne och skriften är en berättelse om systematisk botanik då och nu. Detta nya system kom också att realiseras i form av elegant utformade rabatter nära institutionsbyggnaden och som utgick från illustrationer av R. och G. Dahlgren, Chase, Bremer, m.fl. Carl von Linné såg minst sagt skeptisk ut när han (i form av en byst skänkt av Smålands Gille) blickade ut över denna nya tolkning av växtvärlden. Läsvärd är också *Carl Skottsberg, resenär, forskare, trädgårdsprefekt, folkbildare, person* (2003). Här berättar Gunnar om trädgårdens förste och internationellt sett mest kände föreståndare.

År 2004 blev Gunnar ordförande i Botaniska Föreningen i Göteborg och några år senare redaktör för den populärvetenskapliga tidskriften *Calluna*. Under tiden i Lund hade Gunnar också varit redaktör för en av de äldsta vetenskapliga tidskrifterna, *Botaniska Notiser* känd som “*Bot. Not.*” bland internationella botanister. Så här fanns en tung meritering att vila på. Och *Calluna* fick också en sakkunnig ansiktslyftning. Bland annat infördes färgbilder.

Gunnar Weimarck hade många strängar på sin lyra. Han var bland annat ledamot av Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg sedan 1986. Han ägnade sig även åt fotografering, tekniska innovationer, snabbpratning i TV och inte minst diktning. Inför Botaniska Föreningens i Göteborg 100-årsjubileum 2019 visade Gunnar sin stilistiska och mentala briljans genom att förfärdiga en sonettkrans med sitt krävande rimflätande i 15 verser och som han själv läste vid festen (sonettkransen finns publicerad i föreningens historik *En sekelgammal perenn*). I boken *Skånes landskap i förändring* (2013) finns många

exempel på den bildskatt som far och son Weimarck producerat under en lång följd av år. Bilderna visar hur brutalt Skånes värdefulla jordbruksmark tagits i anspråk. De jämförande fotografierna från olika decennier och miljöer är mycket spännande och även skrämmande att studera. Boken väckte stort intresse när den kom och sålde slut på kort tid.

Gunnars kvickhet och intresse för ordvitsar är välkänd. Här är avslutningsvis ett självupplevt exempel på detta. Vi satt några personer vid en eftersits och diskuterade *Svenska Akademiens Ordbok* som man nyligen återupptagit arbetet med. Diskussionen rörde vilken bokstav man var på. Någon sade S, någon T och en tredje R. I den lättare förvirring som uppstod kunde författaren till dessa rader inte låta bli att skämta och sa: “Jag trodde att man var på G.”. Gunnars analys kom blixtnabbt: “Att vara på G är väl A och O”.

Vi minns en vänlig, rikt begåvad och gemytlig forskare som med nya idéer och en underfundig humor glatt många människor under åren.

Lars Arvidsson

Anna och Gunnar Weimarck studerande ryssgubbe *Bunias orientalis* i Bad Gastein, Österrike.

Foto Lars Arvidsson 27 juni 2009.

Skruvrams i Naturparken

Erik Ljungstrand (text)

Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås

Eva Andersson (foto)

Under senare delen av maj i år (2021) fann Peder Winding ett bestånd av skruvrams *Streptopus amplexifolius* i Naturparken, den del av Botaniska Trädgårdens ytterområde som (förutom den välkända Vitsippsdalen) är belägen i den egentliga Göteborgs stad; arboretet i Änggårdsbergen (utanför staketet) tillhör Fässbergs socken, men numera Göteborgs kommun. Han informerade bland andra Aimon Niklasson om vad han hade hittat, även om han inte var helt säker på bestämningen, och Aimon hörde i sin tur av sig till mig. Jag kunde bekräfta att det rörde sig om skruvrams och även informera om att växten var känd därifrån sedan tidigare; jag såg skruvrams i Naturparken redan för ungefär fem år sedan, men då blev av olika skäl inget mera gjort än att kontrollera vad det var för en "exotisk" växt det rörde sig om.

Skruvrams erinrar ytligt om några av våra inhemska ramsarter (*Polygonatum* spp.), men även om även den är en liljeväxt i vid mening (*Liliaceae* s.lat.) är

den inte särdeles systematiskt närstående dessa senare. En markant skillnad gentemot dessa är att skruvrams har röda, ogiftiga och ganska så smakliga bär, en annan att skotten ofta är förgrenade ovan markytan, en tredje att bladbaserna är stjälkomfattande.

Skruvrams har en vid utbredning över norra halvklotet, spridd i Central- och Östeuropa (närmast i Tyskland och Polen), delar av Sibirien och Östasien (Kina, Korea, Japan) samt de kallare delarna av Nordamerika (Alaska, Kanada, norra Förenta Staterna och Grönland). Det får snarast betraktas som rätt "udda" att den inte förekommer som naturlig i Norden; dess övriga utbredning lämnar ju norra Europa (och västra Sibirien) som en "underlig lucka" i en för övrigt karakteristisk borealt cirkumpolär utbredningsbild. I vilket fall som helst förefaller arten i Naturparken ha funnit sig till rätta och har under de år den iakttagits spritt sig något.

Skruvrams *Streptopus amplexifolius*.

Gaffelglim vid Kviberg

Håkan Pleijel (text och foto)

Tornväktaregatan 12 A, 415 73 Göteborg, hakan.pleijel@bioenv.gu.se

I slutet av juni 2021 upptäcktes en förekomst av den numera mycket ovanliga gaffelglimmen *Silene dichotoma* på en jordutfyllnad vid nybyggda bostadshus, just söder om Kvibergs tidigare regemente.

Under slutet av 1800-talet och första halvan av 1900-talet var denna art ett relativt vanligt ogräs, framför allt i klövervalar. Gaffelglim hade kommit in i Sverige med orent klöverutsäde från Östeuropa. Renare utsäde och ändrade brukningsformer gjorde att arten sedan hastigt minskade för att till slut försvinna som åkerogräs. På andra typer av lokaler höll den sig kvar, även om dessa var fåtaliga, som längst på några platser i Östergötland, bland annat i ett grustag vid Blommedal i Varvs socken. Att döma av rapporteringen på Artportalen sågs den där senast 2008. Den har på senare år också siktats i Malmö med omnejd, men då inte som åkerogräs.

På lokalen vid Kviberg växte en artrik och brokig skara växter. Bland en myckenhet av rödklöver *Trifolium pratense* och andra klöverarter fanns exempelvis sallatscikoria *Cichorium intybus* var. *foliosum*, färgkulla *Anthemis tinctoria* och foderkäringtand *Lotus corniculatus* var. *sativus*.

År 2020 sågs på denna plats även arter som blåklint *Centaurea cyanus*, grå kavelhirs *Setaria pumila* och klätt *Agrostemma githago*. Ursprunget till denna samling arter är okänt.

Gaffelglim *Silene dichotoma*, som framåt solnedgången öppnat sina blommor, pollineras av nattfjärilar. Lägga märke till den karakteristiska blomman precis i blomställningens förgrening.

Förekomsten av gaffelglim var ganska rik, med cirka 50 blommande exemplar. Ytan trimmades ner i mitten av juli 2021, till synes för att förenas med omkringliggande gräsytor. Framtiden får utvisa om arten även nästa år får chansen att visa upp sina gaffelgrenade skott med blommor som öppnar sig i skymningen.

Värt att nämna är också att cirka 60 meter väster om lokalen för gaffelglim, på en

Purpursporren *Linaria purpurea* gick i blom först i mitten av september vid Kviberg.

Förstaårsrosett av kardvädd *Dipsacus fullonum*. Denna art är tvåårig och skjuter andra året resliga skott med äggrunda blomställningar. Här behövdes hjälp av Erik Ljungstrand för att identifiera bladrosettens arttillhörighet.

gräsyta med helt annorlunda flora, hittades purpursporre *Linaria purpurea* i augusti 2021. Först i september gick den i blom. Ungefär 200 meter österut från beståndet med gaffelglim hittades i ett parti med gles vegetation bladrosetter av kardvädd *Dipsacus fullonum*, mindre vanlig i Götteborgsområdet. Här växte också fliknäva *Geranium dissectum* och stora bestånd av

hönshirs *Echinochloa crus-galli*. Ytterligare en yta i närheten bar ett tätt och högvuxet täcke av mållor av flera arter. Man slås av de radikala skillnaderna i vegetation mellan dessa näraliggande områden, som väl alla till slut kommer att förvandlas till gräsytor. Den påförda jordens historik, och i förekommande fall insädda fröblandningar, kan nog förklara dessa kontraster.

Några ruderatväxtfynd i Göteborgstrakten år 2021

Erik Ljungstrand (text)

Eva Andersson (foton)

Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås

Även under den växtsäsong som nu närmar sig sitt slut har jag, mest i sällskap med Uno Unger, besökt kända ruderatmarker i trakterna omkring Göteborg, dock oftast med nedslående resultat; den pågående “macdonaldiseringen” av ruderatfloran, huvudsakligen orsakad av vanvettiga EU-diktat, har på intet vis avstannat. Kikås soptipp, som för två år sedan kunde bjuda på en mycket rik ruderatflora (Ljungstrand 2020), var tyvärr blott en “ljusglimt i mörkret”, i varje fall sett i ett större perspektiv. Redan i fjol var vegetationen därstädes avsevärt artfattigare, och i år fanns där inte så mycket nytt som lockade till återbesök; det mest intressanta på Kikås var måhända att de båda individerna av fiberpalmlilja *Yucca filamentosa* ännu levde kvar i högönsklig välmåga, de har alltså överlevt två vintrar hos oss.

Torsdag 5 augusti gjorde Uno Unger ett “storfynd” utanför Kungstorget, ut mot Vallgraven, i det att han lade märke till ett litet gräs där som han inte kände igen. Han hörde av sig till mig och jag kunde bestämma det till gatkärleksgräs *Eragrostis multicaulis*, en art som under de senaste åren har brett ut sig i Malmö stad med omgivning (Andersson 2019). Intressant nog upptäckte Ingemar Jonasson för fem år sedan en närstående art, (litet) kärleksgräs *E. minor* vid Pustervik och Rosenlund, också i Göteborgs centrum men något längre åt väster (Jonasson 2016). Sedan dess har förekomsten vid Pustervik högst sannolikt spolerats genom byggnadsarbeten, men på Rosenlundsplatsen lever Ingemars fynd

ännu kvar och “stortrivs” vid lekplatsen. Vi har nu två olika kärleksgräs även här i Göteborg; håll ögonen öppna efter nya lokaler i innerstadsmiljön!

I samband med min innerstadsvandring tisdag 17 augusti förevisade jag båda dessa kärleksgräs, men även bland annat virginiakrassing *Lepidium virginicum* vid Östra Larmgatan (kvar där sedan i fjol), mursenap *Diplotaxis muralis* vid Surbrunnsgatan, kråkkassing *Coronopus squamatus* ovanför bastionen Carolus Rex, fikon *Ficus carica* vid Luntantugatan, luddkrissla *Inula britannica* (syn. *Pentanema britannica* – inte “*britannicum*”!) vid Sociala huset samt stinkmålla *Chenopodium vulvaria* invid Geijersgatan ej långt från Götaplatsen. Emellertid missgynnades exkursionen av ständigt nedstrilande regn, varför jag på ett ställe beslöt mig för att leda in de tåliga deltagarna på en “genväg”, bortöver Kaserntorget, där jag då råkade upptäcka en god förekomst av sandtörel *Euphorbia prostrata* (syn. *Chamaesyce p.*) växande som ogräs i två krukor med odlade olivträd

Sandtörel *Euphorbia prostrata*.

Tusenfjäril *Polycarpon tetraphyllum*.

Olea europaea utanför en restaurang. Vid ett återbesök på samma plats (för att visa sandtöreln) söndag 22 augusti upptäckte så den skarpögda Charlotte Wigermo att där även växte tusenfjäril *Polycarpon tetraphyllum*, en liten nejlikväxt som nyligen förefaller ha etablerat sig både i Lund och i Malmö, och kanhända kommer att göra så även här hos oss i Göteborg.

Uno hade hittat blommande praktrellika *Achillea filipendulina* på Kikås soptipp, varför vi gjorde ett gemensamt besök där lördag 28 augusti, men som ovan nämnts var det inte så mycket nytt att finna där i år. Bland våra åtminstone något intressantare återfynd kan ändå nämnas saronsnejlika ("knippnejlika") *Dianthus armeria*, studentnejlika *Lychnis chalconica*, spröd-*arv Myosoton aquaticum*, brunnäva *Geranium phaeum*, balkanmalva *Kitaibela vitifolia* (tre individer), gråmalva *Lavatera thuringiaca*, grådunört *Epilobium lamyi* och kantdunört *E. tetragonum* (troligen båda två ökande, åtminstone kring Göteborg), stenfrö *Lithospermum officinale*, blåverbena *Verbena hastata*, stenkyn del *Calamintha nepeta*, stor drakblomma *Dracocephalum sibiricum*, ädelmynta *Mentha × gracilis*, ananasmynta *M. × rotundifolia* var. *variegata*

(ett stort individ), hjärtmynta *M. × villosa* (ett individ), stäppsalsvia *Salvia nemorosa*, purpursporre *Linaria purpurea*, grekvädd *Knautia macedonica*, fältvädd *Scabiosa columbaria*, röd rudbeckia *Echinacea purpurea*, dagöga *Heliopsis helianthoides*, praktrudbeckia *Rudbeckia fulgida* var. *speciosa* samt sommarrudbeckia *R. hirta* var. *pulcherrima*, förutom de ovan nämnda fiberpalmliljorna.

Torsdag 9 september var den framstående ruderatbotanisten Anders Svenson från Horn i Kinda (Östergötland) på besök, varvid Uno och jag tillsammans med honom besökte ett antal lokaler i trakten. Efter några "återbesök", för att visa redan kända fynd, för vi så till Sörmossens soptipp i Nödinge, som även i år hade ett och annat att bjuda på. Bland intressantare noterade växter kan här nämnas indisk hampa *Cannabis sativa* var. *indica*, saronsnejlika, studentnejlika, grusnejlika *Gypsophila muralis* (av "trädgårdsmodell"), jungfrun i det gröna *Nigella damascena*, bondpion *Paeonia × festiva*, svartaronia *Aronia melanocarpa*, luktärt *Lathyrus odoratus* (i fin blomning), spansknäva *Geranium endressii*, grådunört, höstflox *Phlox paniculata*, ädelmynta (rikligt), lila sköldpaddsort *Chelone obliqua*, sommarbinka *Erigeron annuus* (syn. *Stenactis a.*), kranskrage *Glebionis coronaria* och praktrudbeckia, samt inte minst den höggradiga rariteten vitlök *Allium sativum* (ett överblommat, något vissnande individ). Vid ett återbesök söndag 19 september, då Håkan Andersson, Joakim Ekman och Owe Rosengren (alla från Uppland) besökte Göteborg i och för "lyxkryssning", hittades därtill koriander *Coriandrum sativum* och solbrud *Helenium autumnale* på Sörmossen.

Åter till Anders besök 9 september; efter att ha studerat de medvetet inplanterade "exoterna" vid Christian IV:s väg i Ytterby, där det är svårt att definiera "odlingsgränsen", men där kanhända åtminstone systranejlika *Dianthus giganteiformis* synes sprida sig (andra blott odlade växter att förtiga), for vi så till Valbergsdammen där Lars Ferm hade upptäckt att det växte musselblomma *Pistia stratiotes* med ett fyrtiotal exemplar, med stor sannolikhet resultatet av att någon hade tömt ett akvarium. Så vitt känt är detta andra fyndet av denna tropiska vattenväxt i Sverige; det första gjordes år 2011 i sjön Ravalen, Sollentuna. Munkegårde soptipp, likaså i Ytterby, hade däremot inte mycket av intresse att bjuda på i år, och framtiden ser än mörkare ut, att döma av pågående "återställningsarbeten" därstädes. Några få återfynd att nämna var luktpion *Paeonia lactiflora*, rosenhallon *Rubus odoratus*, paprika *Capsicum annuum* (endast blad), sandkämpar *Plantago arenaria*, blommande jordärtskocka *Helianthus tuberosus* samt äkta hirs *Panicum miliaceum*.

Helt annorlunda blev det när vi kom till Renovas komposteringsanläggning vid Lärje i Angered; där frodades en osedvanligt artrik ruderatflora på två av komposthögarna. Det absolut viktigaste fyndet gjordes av Anders: kransört *Mollugo verticillata*, så vitt känt fjärde gången denna art har noterats i Sverige (tidigare två gånger för länge sedan av Carl Blom, Lindome i Halland 1930 och Nödinge i Västergötland 1949, och en gång av mig, på Tagene i Bohuslän). I princip lika ovanlig, men med sina fyra fynd alla i modern tid, var oleander *Nerium oleander*, som jag fann växande på den sydvästra högens sydsluttning; tidigare är den blott noterad i Skåne, Halland och

Kransört *Mollugo verticillata*.

Oleander *Nerium oleander*.

Närke, således ny för Västergötland. Av kransört hittades ett (stort) överblommat exemplar och ett tiotal smärre, flera med blommor och frukter, medan oleandern blott representerades av ett bladbärande skott som sköt upp ur komposten. Ett annat särdeles intressant fynd var röd aubergin *Solanum aethiopicum*, en "taggbladig" ört som jag hittade i två fina exemplar, det ena vackert blommande och med unga frukter, det andra blott med blad. Vid vårt kringklättrande uppe i komposthögarna hittade vi fler och fler uppseendeväckande ruderatväxter, varför den härnedan följande listan över minnesvärda note-

Röd aubergin *Solanum aethiopicum*.

Spensat *Spinacia oleracea*.

Vit amarant *Amaranthus albus*.

ringar blir lång (den inkluderar även vissa fynd gjorda under senare återbesök på högarna): bovete *Fagopyrum esculentum* (i blom), rosenpilört *Persicaria minor* (ett individ), blodskräppa *Rumex sanguineus*

var. *s.* (ett icke blommande individ), spensat *Spinacia oleracea* (två bladbärande individ), vit amarant *Amaranthus albus*, (två exemplar), mållamarant *A. blitum* (något tiotal stora utbredda "mattor"), toppamarant *A. hybridus* ssp. *hypochondriacus* och grön amarant *A. h.* ssp. *powellii*, portlak *Portulaca oleracea*

Virginiakrassing *Lepidium virginicum*.

Taggluzern *Medicago polymorpha*.

Fläcktörel *Euphorbia maculata*.Silvernjurvinda *Dichondra argentea*.Granatäpple *Punica granatum*.

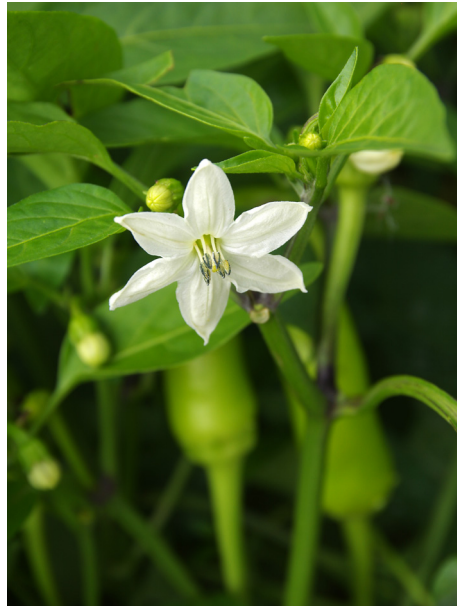
agg., saronsnejlika, sprödarv (ute i gräset söder om högarna), "krussarepta" *Brassica juncea* var. *crispifolia*, skogsbräsma *Cardamine flexuosa* (i blom!), sandsenap *Diploaxis tenuifolia*, senapskål *Eruca sativa* (ett individ i blom), virginiakrassing (två individ, med både blom och frukt), rädisa *Raphanus sativus* var. *s.*, sötvedel *Astragalus glycyphyllos*, luktärt, taggluzern *Medicago polymorpha* (ett blom- och frukt bärande litet exemplar, funnet av Uno), böna *Phaseolus communis*, ärt *Pisum sativum* (både typisk

var. *s.* och foderärt var. *arvense*), krypoxalis *Oxalis corniculata*, lin *Linum usitatissimum*, fläcktörel *Euphorbia maculata* (syn. *Chamaesyce m.*; först funnen av Kjell Holmner vid ett senare besök), rönnsumak *Rhus typhina* (några fröplantor), vinranka *Vitis vinifera* (dito), lindmalva *Abutilon theophrasti* (ett individ), vattenmelon *Citrullus lanatus*, melon *Cucumis melo*, pumpa *Cucurbita pepo*, granatäpple *Punica granatum* (en ungplanta), grådunört, grendunört *Epilobium roseum*, dill *Anethum graveolens*, persilja *Petroselinum crispum*, silvernjurvinda *Dichondra argentea* (två individ), purpurvinda *Ipomoea purpurea* (flera tjugigt blommande bestånd), gurkört

Purpurvinda *Ipomoea purpurea*.

Mexikansk chiasalvia *Salvia hispanica*.

“Spansk peppar” *Capsicum annuum*.

Borago officinalis, blå snokört *Echium plantagineum* (ett individ i blom), järnört *Verbena officinalis* (två individ), koreansk anisop *Agastache rugosa*, stenkyndel, lavendel *Lavandula angustifolia* (två små individ), citronmeliss *Melissa officinalis*, både eau-de-cologne-mynta *Mentha × piperita* var. *citrata* (ett smärre, ej blommande bestånd) och “vanlig” pepparmynta *M. × p.* var. *p.*, kantnepeta *Nepeta faassenii* och bergnepeta *N. racemosa*, mexikansk chiasalvia *Salvia hispanica* (två rätt små individ, först funnen av Eva Andersson) och kranssalvia *S. verticillata* (ett blommande större individ, ett mindre utan blommor), åkersyska *Stachys arvensis* (två exemplar) och lammöron *S. byzantina*, småpetunia *Calibrachoa × hybrida*, både paprika och “spansk peppar” (i frukt, olika

odlingsformer av precis samma art), vit spikklubba *Datura stramonium* var. *s.*, ballongblomma *Nicandra physalodes*, narcisstobak *Nicotiana sylvestris* (ett individ, i knopp), petunia *Petunia × hybrida*, judekörs *Physalis alkekengi*, gyllenbär *P. grisea*, kapkrusbär *P.*

Ballongblomma *Nicandra physalodes*.

peruviana och tomatillo *P. philadelphica* (ett individ), hårig nattskatta *Solanum nigrum* ssp. *schultesii* (dito) och potatis *S. tuberosum* (i fin blom), syrenbuddleja *Buddleja davidii*, vintersallat (“måche”) *Valerianella locusta* var. *oleracea* (ett individ), färgkulla *Anthemis tinctoria*, rosenskära *Cosmos bipinnatus*, hampflockel *Eupatorium cannabinum*, negerfrö *Guizotia abyssinica*, strävsolros *Helianthus strumosus*, jordärtskocka, sammetsblomster *Tagetes patula*, zinnia *Zinnia elegans* (fem individ, ett med knopp), blomvass (!) *Butomus umbellatus* (endast kölade blad), matlök *Allium cepa* (ett exemplar) och purjolök *A. porrum* (fem exemplar), (kruk-)amaryllis *Hippeastrum × hortorum*, palmstarr *Carex muskingumensis* (ett individ, blott blad), blodhirs *Digitaria sanguinalis* ssp. *s.*, sexradigt korn *Hordeum vulgare* var. *v.*, bukethirs *Panicum capillare*, äkta hirs, kolvhirs *Setaria italica*, stor kavelhirs *S. viridis* var. *major* och grön kavelhirs *S. v.* var. *v.*, durra *Sorghum bicolor* (fyra frukt bärande individ), majs *Zea mays* (ett vackert blommande exemplar), samt någon palm *Arecaceae* sp. (två individ);

Durra *Sorghum bicolor*.

härtill kommer (givetvis?) även flera ännu obestämda, insamlade och pressade växter.

Lördag 9 oktober tog Uno och jag tillfället i akt att besöka ännu en “gamal” lokal, Gunnilse grusgrop i Angered, varifrån Lars Erik Norbäck hade rapporterat flera intressanta växter några dagar tidigare. Även här visade det sig finnas ett och annat sevärt, däribland jättepoppel *Populus trichocarpa*, gråslide *Aconogonon weirichii* (ett halvdussin individ, i blom och frukt), blodormrot *Bistorta amplexicaulis* (några vackert blommande ruggar), plymspirea *Aruncus dioicus* (två stora individ, i frukt), brunnäva (relativt riklig, men helt överblommad), sommarljus *Gaura lindheimeri* (flera

Strävsolros *Helianthus strumosus*.

"Någon palm" Arecaceae sp.

Blodormrot *Bistorta amplexicaulis*.

Gråslide *Aconogonon weirichii*.

individ, några i fin blom), kaukasisk förgätmigej *Brunnera macrophylla* (flera exemplar, ett av dem i blom i oktober!), ädelmynta, ballongblomma, lejongap *Antirrhinum majus* (i blom), amerikansk kransveronika *Veronicastrum virginicum* (några ruggar, helt utblommade), tigeröga *Coreopsis tinctoria* (åtskilliga, i vacker blom), praktrudbeckia, japansk starr *Carex morrowii* (en tuva), jättetätel *Molinia caerulea* ssp. *arundinacea* (ett knappt tiotal stora, kraftiga tuvor, i blom) samt bukethirs. Det mest uppseendeväckande var dock ett "udda" gräs som jag inte alls kände igen; det var visserligen utan tvivel fråga om något borstgräs *Pennisetum* (den av vissa författare förordade indragningen

Sommarljus *Gaura lindheimeri*.

Kaukasisk förgätmigej *Brunnera macrophylla*.

av detta väldefinierade släkte inom tagghirsar *Cenchrus* är ett av de värre fallen av "kladistiskt vanvett" jag har stött på), men det överensstämde inte alls med

något av de borstgräs jag tidigare hade sett. Jag samlade in material för att försöka mig på en artbestämning vid ett senare tillfälle. Redan följande måndag lyckades det mig att bestämma gräset i fråga till art; det var fråga om fjäderborstgräs *Pennisetum setaceum*, en art som aldrig förr korrekt hade angivits som förvildad från Sverige (en tidigare uppgift från Östergötland berodde på en felaktig artbestämning). Däremot visade det sig när jag granskade äldre belägg att Johan Svedholm redan i fjol hade samlat fjäderborstgräs vid Götaledstoppen i Lundby, men denna förekomst hade snart därefter övertippats och ej kunnat återfinnas. Det visade sig även att Lars Erik Norbäck hade sett gräset i fråga i Gunnilse grusgrop, redan innan vårt besök, men då inte kunnat komma fram till något namnförslag.

Tyvänn fick min bestämning av detta nya, adventiva gräs synnerligen beklagliga följder. Det råkar nämligen förhålla sig så att fjäderborstgräs är medtaget i den "förteckning över invasiva arter" som centralbyråkraterna i EU har åstadkommit. Bakgrunden till detta lär vara att fjäderborstgräs spritt sig ut i

Japansk starr *Carex morrowii*.

Fjäderborstgräs *Pennisetum setaceum*.

naturen i södra Spanien och där uppfattats som ett "hot" mot den inhemska floran och faunan. Emellertid kan, i varje fall om man får sätta tro till standardverket "Flora Europaea", fjäderborstgräs per definition inte betraktas som "invasiv" i Europa eller EU, däremot möjligen i Spanien. Bakgrunden till detta är att den mycket framstående agrostidologen W. Derek Clayton vid Kew Gardens, förmodligen världens främste nu levande grästaxonom, angav fjäderborstgräs som fullständigt inhemskt på nordvästra Sicilien och de Eoliska öarna (artens övriga utbredning omfattar stora delar av nordöstra Afrika samt mindre delar av Mellanöstern) i sin

behandling av släktet *Pennisetum* för "Flora Europaea" (Clayton 1980). Det första kriteriet en "invasiv art" måste uppfylla är att härstamma från en helt annan del av världen än där den har kommit in, och detta medför att om en art är inhemsk någonstans i Europa (eller EU) kan den omöjligtvis vara "invasiv" inom samma geografiskt avgränsade område. Men även om fjäderborstgräset sprider sig "invasivt" i södra Spanien är inte detta detsamma som att det kommer att kunna göra så hos oss i Sverige; vi har ju helt andra klimatiska förutsättningar än Spanien eller Medelhavsområdet i allmänhet. Således kan man säkerligen

tryggt utgå från att främmande arter som härstammar från delar av jorden med subtropiskt eller tropiskt klimat aldrig kommer att bli “problemarter” uppe i vår höga nord. Tyvärr övergår dock detta logiska resonemang av allt att döma totalt våra svenska byråkraters förstånds nivå, varför de utan vidare inbillar sig att de har “gjort nytta” genom att så fort som möjligt utrota en art som har klassats som “invasiv i EU”, utan att ett ringa ögonblick överväga om detta påstående alls är grundat på någon trovärdig evidens, eller om det är tillämpligt hos oss. Länsstyrelsernas byråkrater skulle kunna göra en del nytta genom att försöka decimera förekomsterna av vresros *Rosa rugosa* på havsstränder (i synnerhet med sanddynor) i Sverige; där handlar det om en art som utan tvivel uppfyller alla de vetenskapliga kriterierna på att kallas för “invasiv”. Sådant sker också, till exempel har jag i höst besökt lokaler i södra Halland där man har satt in grävmaskiner med mera för att försöka “återställa” dynerna till hur de kan ha sett ut innan de “invaderades” av vresros (och innan man – fullt medvetet – planterade in bergtall *Pinus mugo*). Sådana åtgärder är både behövliga och önskvärda, men att ge sig på att försöka utrota tillfälliga ruderatväxter, som med största sannolikhet aldrig ens kommer att kunna överleva en normal svensk vinter är både nonsens och slöseri med resurser. Sådant “missriktat nit” får också till följd att vi inte får möjlighet att iaktta hur fjäderborstgräs, eller andra förmodat “invasiva” arter, uppför sig i vårt klimat; med största sannolikhet hade gräset i fråga dött under den vinter som närmar sig, men genom byråkraternas förskyllan får vi ingen kunskap om detta. Givetvis finns det också en etisk dimension på det hela; i alla fall jag anser att det är totalt fel att försöka

utrota en art blott därför att den hypotetiskt skulle kunna bli “invasiv” – enligt någon föga trovärdig centralbyråkratisk “lista” omfattande ett så stort och varierande område som Europa. Tvärtom borde man, till dess att motsatsen är bevisad, betrakta alla arter från avsevärt varmare klimat som “tillfälliga gäster” hos oss, och vare sig slösa bort offentliga medel på att försöka “utrota” dem eller göra sig själv skyldig till dylika brott mot vad normalt funtade naturvänner känner utan att behöva konsultera några “EU-listor”: dylikt “utrotande” är att handla etiskt felaktigt. (Inom parentes kan nämnas att jag några veckor senare hittade ytterligare en lokal med en *Pennisetum* som jag tror kan vara fjäderborstgräs, men jag har avsiktligt både underlåtit att bestämma arten i fråga och att ange var detta gräs växer för någon annan. Förmodligen kommer detta gräs att dö senast nu i vinter, varvid detta kan bidra till ökad kunskap om dess reaktion på vårt vinterklimat.)

Slutligen vill jag passa på att korrigera en bestämning som jag delvis varit “medskyldig” till. I följd upptäckte Lars Ferm en mycket “artrik jordvall” vid Skäggstorp i Solberga, om vilken han också skrev i “Calluna” (Ferm 2021). På sidan 19 i hans artikel nämns en förekomst därstädes med “småplantor av ... kvitten *Cydonia oblonga*”. Detta namnförslag var baserat på att jag för åtskilliga år sedan hade dragit upp vad jag trodde var kvitten (liksom nästan alla andra frukter vi kan köpa i välsorterade livsmedelsbutiker) från frön, i akt och syfte att lära mig hur småplantorna ser ut, för att kunna känna igen dem när de anträffas på ruderatplatser. Emellertid har flera olika personer anmärkt på att foton av dessa “kvitten”-plantor från Skäggstorp inte överensstämmer med hur de borde se ut. Det har nu visat

sig att vad som växte vid Skäggstorp var en annan (men relativt närstående) art, kinesisk kvitten *Pseudocymodoia sinensis*, som bland annat skiljer sig från kvitten genom att ha sågade bladkanter. Jag har nu goda skäl att tro att vad jag köpte i en asiatisk specialbutik, och drog upp småplantor från dess frön, i själva verket var kinesisk kvitten, och jag har nu i höst sått frön av riktig (europeisk) kvitten, och hoppas under nästa år äntligen få lära mig hur småplantor av denna art ser ut. Så vitt jag vet är kinesisk kvitten inte tidigare rapporterad som förvildad någonstans i hela Norden.

Stort tack till Eva Andersson för fotografier från höstens ruderatmarker kring Göteborg.

Referenser

- Andersson, S. 2019: Invasion i det lilla – om två gräsarters snabba spridning på Malmös trottoarer. -- Bot. Not. 152(2): 21-30.
- Clayton, W. D. 1980: 141. Pennisetum L. C. M. Richard. -- i Tutin, T. G., Heywood, V. H., Burges, N. A., Moore, D. M., Valentine, D. H., Walters, S. M., Webb, D. A., Chater, A. O. & Richardson, I. B. K. (red.) 1980: Flora Europaea. Volume 5. Alismataceae to Orchidaceae (Monocotyledones): 264.
- Ferm, L. 2021: En artrik jordvall. -- Calluna 38(1): 16-19.
- Jonasson, I. 2016: Kärleksgräs hittat i Göteborg. -- Calluna 33(4): 16-17.
- Ljungstrand, E. 2020: Ruderatfloran på Kikås soptipp år 2019. -- Calluna 37(1): 28-34.

Gunnilse grusgröpp i Angered.

Att vara floraväktare

Evastina Blomgren (text och foto)

Östanvindsvägen 6, 451 61 Uddevalla, evastina.blomgren@gmail.com

I Sverige finns cirka 500 floraväktare. Sedan länge är jag en av dem. Att vara floraväktare innebär att man besöker lokaler för hotade växter, kollar hur det står till på lokalen, räknar antalet exemplar och lägger in resultatet tillsammans med eventuella kommentarer på Artportalen (*artportalen.se*). Ibland kan man också städa lite på lokalen, till exempel ta bort några nerfallna kvistar från träd i närheten eller något skräp som hamnat på marken.

Eftersom det är lokaler för hotade arter som man besöker, blir man naturligtvis glad när man återfinner arten och ännu gladare, när den förefaller nöjd och blommar minst lika bra som föregående år. Om växten däremot har minskat sedan senaste besök söker man i tankarna efter en orsak till detta. Ibland är den helt uppenbar, till exempel när växtplatsen helt har förändrats genom avverkning eller annan storskalig påverkan som väg- eller husbyggen, vilket under senare tid blivit allt vanligare. Även mindre förändringar i växtmiljön som ett igenvuxet dike, en uttorkad damm eller ökat ljusinsläpp efter att ett par stora träd fallit kan förklara varför en växt minskat i antal eller försvunnit från sin lokal, men en annan växt kan i stället ha gynnats av just dessa händelser. Naturen är ju hela tiden föränderlig och det är detta som gör det så spännande att besöka samma lokaler år efter år och fundera över de förändringar som man upplever.

Det är ju så att floraväktariet sysslar med hotade växter, så det som händer är gan-

ska ofta att växten minskar i antal och till och med så småningom kanske försvinner från sin växtplats. Detta känns naturligtvis sorgligt, men det är ändå och kanske just därför viktigt att det rapporteras. Även en sådan dag när man blir nedslagen och allt känns hopplöst kan man som floraväktare trots allt ha gjort en del nytta där ute.

Årstiderna gör naturligtvis att fokus kommer att ligga på olika växter under året. På våren är det desmeknopp, som är den första något så när vanliga hotade växten som lockar till flest besök. Sedan följer vår- och försommarväxter, som naturligtvis följs av andra, ända tills vintern gör sitt intåg. Då är säsongen slut och man kan göra en sammanfattning av vad som blivit rapporterat under året.

I bästa fall ger de samlade rapporterna en bild av vad som händer i naturen omkring oss och detta kan ligga till grund för de förhoppningsvis kloka beslut som våra naturvårdande myndigheter fattar. Man kan se vilka arter som är missgynnade av exploatering av olika slag och vad som händer i naturen, när man vidtar åtgärder för att förhindra detta.

Här kommer Artportalen in i bilden. Artportalen ligger på nätet och där läggs alla data från floraväktariet in.

Varje känd lokal för en rödlistad art har ett lokal-ID. Det består av en bokstavskombination, som innehåller län, landskap och kommun samt ett löpande fyrsiffrigt nummer. För Bohusläns del kan ett sådant ID se ut så här: OB-Sot-0594, där OB står för landskapet Bohuslän (i Västra Götalands

län), Sot för Sotenäs kommun och så följs allt av ett 4-siffrigt nummer. Efter samma princip skapas lokal-ID för hotlokaler i hela Sverige genom att man använder länsbokstäver och förkortningar för landskap och kommunnamn. Förutom ID har varje lokal också ett namn i klartext som talar om var lokalen ligger.

Det är floravaktaren själv som lägger in sina rapporter på Artportalen. Skulle han eller hon ha hittat en ny lokal för en rödlistad art får den som är floraväktaransvarig för provinsen skapa en ny floraväktarlocal med hjälp av ett nytt ID.

Som floraväktare gör man en betydelsefull insats för vår natur och bevarandet av hotade växter, men en viktig del i det hela är också att vistas i naturen och kunna uppleva det stora undret varje år, när växterna kommer tillbaka efter vintern och naturen vaknar igen. Det är inte bara rapporten till Artportalen som är viktig, utan att själv få se att bergjohannesörten blommar på sin växtplats även detta nya år är en stor upplevelse.

Naturligtvis har man som floraväktare sina favoriter både bland arterna och bland de lokaler man besöker. Mest ömmar man väl i allmänhet för de arter som är sällsyntast men det finns även rent känslomässiga band som har uppstått till vissa arter. För mig är det gentianorna som känns viktigast att besöka. Klock-, fält- och kustgentiana är alla rödlistade i kategorin EN, och anses som starkt hotade i landet. Kustgentianan har i år förekommit i större mängd än vanligt i mina trakter, men plantorna har varit ynkligt små på sina håll, något som förmodligen berott på att det har varit ovanligt torrt på de kustnära lokaler där arten vanligen förekommer.

Ängsgentiana är däremot inte nationellt rödlistad, eftersom den är vanlig i vissa trakter norrut i landet, kanske framför allt

Ängsgentiana *Gentianella amarella*.

i Jämtland. Här i Bohuslän finns också en hel del lokaler för denna vackra art, så vi floraväktar även ängsgentiana, fastän den inte är officiellt hotad i landet. I år upptäckte jag ganska sent på säsongen att jag glömt besöka en lokal för denna art i en fantastisk gammal betesmark med det fantasieggande namnet Ulvedalen, där en liten bäck skär sig ner i skalgruset. Förr om åren brukade det gå hästar där, men nu är det sämre med betet. Jag gav mig av fastän det var långt lidet i september, parkerade vid den avlägset liggande gården och gick till fots på en gammal stig, som ännu var skönjbar i skogskanten. Tydligt märktes att hösten var långt kommen. Björkarna och även andra lövträd hade så smått börjat tappa bladen och några små

kantareller hamnade i min kasse. När jag kom fram till den gamla betesmarken förstod jag, att jag var mycket sent ute. Allt såg medtaget och torrt ut, men jag fortsatte att söka. Och där, bland de vissna grässtråna såg jag dem plötsligt: fyra helt förtorkade plantor ängsgentiana, ännu med spår av vissna blommor! Fantastiskt! Visserligen hade jag sett ett 20-tal plantor i fin blom året före, men då hade jag varit ute i tid och sommaren hade inte alls varit lika torr. Det var fint att se att arten blommat trots det torra vädret och det gav gott hopp för framtiden.

Efter det glädjande återseendet av ängsgentianan gav jag mig med känslan av upplevelsen kvar i sinnet av hemåt igen.

Att vara floraväktare är inte bara spännande och lärorikt, det ger rika naturupplevelser och många tillfällen till motion. Det finns ingen anledning att ge sig ut på en träningsrunda, när man upptäcker att man under dagen rört sig en sex-sju kilometer och ibland betydligt mer ute i naturen utan att ens ha märkt det, därför att målet inte varit själva promenaden utan bara att nå fram till de platser och de växtlokaler man velat besöka.

När jag nu läser igenom det jag skrivit märker jag att jag tydligen varit ensam vid de flesta floraväktarbesök jag gjort i år. Förmodligen är det de yttre omständigheterna det här speciella året med restriktioner beroende på pandemin som gjort detta. Det är säkert många fler floraväktare än jag, som varit mer ute för sig själva i år än annars och förmodligen är det många av oss som ser fram mot ett nytt år, när vi tillsammans kan ge oss ut på små expeditioner till de trakter, där det finns gott om lokaler, som inte blivit besökta på flera år. Det finns mycket att göra där ute och vi är många som vill delta i ett stimulerande och nyttigt arbete och fler kan vi bli.

Om du är intresserad av att bli floraväktare kan du kontakta Roger Gahnertz eller Enar Sahlin. De är samordnare för floraväktariet i Bohuslän respektive Västergötland. Kontakttuppgifter finner du nedan.

Roger Gahnertz, tel.0703-580430,
 roger.gahnertz@telia.com
 Enar Sahlin, tel. 0706-604919,
 enar.sahlin@telia.com

Börjes blomkluringar

Hellre en tydlig högtalarröst än strut-bräken
 Hellre dricka litet i taget än blå-suga
 Ordvitsare är bra på att ge-trams
 Hellre en god vän än som frän-e
 Hellre dur än måll

... och växtnötter

Tobak
 Sjungande Ringo
 Avloppsdelning
 Sjusovare
 Stålar

Ur Carl Thorngrens opublicerade *När de sökande finner de rara. En Lekmannastudie i våra Sällsynta Blommors Filosofi* är nedanstående fråga saxad.

Kan man botanisera på vintern?

Carl Thorngren

Ja det är väl frågan om man kan det. Men hör på här.

För en del år sedan var det en tidig vinter. Det var väl egentligen ingen snö i Göteborg men eftersom det en längre tid hade varit rätt så kallt blev det en tidig isläggning på kringsjöarna. Jag gick ned till Stora Delsjön för att göra säsongdebut på skridskor på en säsongens första sjöis. Jag hade löparskridskor och trikåer precis som Jonny Nilsson och dom där. Naturligtvis hade jag isdubbar utifall att.

Jag brukar alltid försöka att både som vanlig människa och som botaniker hålla huvudet högt, men om jag vill ha någorlunda fart och stil på skridskorna vill jag sittåka med böjd rygg och hålla huvudet lågt. Det har den fördelen att jag dessutom ser bättre vad som finns på isen.

Man ser också vad som finns under densamma för plötsligt började jag att genom den klara isen och genom vattnet på en meters djup varsebliva stora och små stenar.

Men så började det sjunga i isen på det där underbara sättet som sker någon gång och tonerna gick tvärs över sjön i ett andante.

Jag tyckte det lät så här: Än en gång, än en gång, än en gång sjung din sång, Vinteris.

Efter denna musikstund fortsatte jag att skrinna fram utmed stranden i min låga stil. Nu fick jag på botten se ett antal individer som jag genast kunde examine-

ra utan att vara under isen. Arten var en neofyt som heter *Prippsia caerulea* och i motsats till de flesta andra arter tydligen i stark spridning.

Litet längre fram var det sandbotten och där kunde man tydligen se de små basrosetterna av notblomster. *Lobelia dortmanna* har blekblå blommor och är spröd men vacker i sin naturliga omgivning. Notblomstret är de näringsfattiga sjöarnas prydnad på samma sätt som myrtiljan är de fattiga kärrens och myrarnas. Här och var på land såg jag de vissna stänglarna från vår *Nartheicum ossifragum*, som är myrtiljans latinska namn. Det finns kär som ser utfattiga ut och plötsligt dyker det upp en grupp myrtiljor med sina gullgula blommor och skarptröda ståndarknappar. Och intrycket av misär är borta.

Jag skrinnade nu fram över djupare botten och kunde icke längre så tydligen urskilja, vad som dolde sig under isen. Men så varseblev jag ånyo notblomstrens små nätta bladrosetter.

Under tiden hade en liten episod från unga dagar letat sig fram ur minnesförrådet. I barndomens tider bodde jag vid norra Väneren och vid dess stränder fanns rikligt med *Lobelia dortmanna*, som är notblomstrets latinska namn. I närheten av oss bodde en praktfull dalkulla av något moderniserad Zorn-modell och jag beundrade henne på flera sätt.

Maria berättade för mig, att notblomstren, som hade sina små blekblå blommor

"Jag hade löparskridskor och trikåer precis som Jonny Nilsson"

På bilden ser vi nämnde Jonny Nilsson under vinterolympiaden i Innsbruck 1964, där han tog guld på 10000 meter herrar.

fästade på olika höjder över vattenytan, tjänade som noter, när den stilla brisen om aftonen skulle spela sin nocturn.

Den berättelsen påminde om Dalarna, och den minde om Karlfeldt, om Siljan och Sjugarebyn. Ja, den Maria.

När skrinnaren glidit ännu ett stycke, varseblev han på botten ytterligare något grönt med veka långspetsade blad och efter ytterligare en stund ett par som var ljusare gröna. Kunde det vara *Littorella*? Ånej. Bäst att suga upp en minnesbild och ringa Sture Nilsson, när jag kom hem.

Jag hade nu skrinat Stora Delsjön runt utmed alla vikar och in- och utbuktningar. Jag hade fått varmare kläder på och gick den lilla slalombacken uppåt. Då hörde jag åter hur isen sjöng. Och vad tyckte jag den sjöng?

Än en gång, än en gång, än en gång
hör min sång
blommor små

när jag har smält
skall ni livsluft få
än en gång, än en gång på ängar och fält.

När jag kom hem ringde jag Sture Nilsson. Han kunde på min beskrivning säga att det jag sist såg på botten var de två tvillingarterna av braxengräset, *Isoëtes lacustris* och *echinospora*. Och Sture han kunde förstås inte låta vara att harangera mig litet ironiskt för mitt stora botaniska intresse som frambragte excursioner även om vintern. Sture Nilsson ja, den fine Sture han finns inte längre bland oss, men vi glömmer honom inte.

Mums

Bilden nedan fick jag nyligen via e-post från en gammal vän, Sven Wallin. Han bor i Grythyttan, denna kulinariska högborg (nej, han är inte knuten till restauranghögskolan) och han kommenterade: ”mums”. Bilden är tagen för några år sedan i Hällefors. Jag svarade ”gottigottgott” fast jag aldrig ätit ljung.

Birgitta Herloff

Nostalgi

Birgitta Herloff

Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, birgitta.herloff@gmail.com

I förra numret av Calluna berättade jag att jag i somras fick se den sällsynta vallfibblan. Sommarens utflyktsantal fördubblades till min stora glädje 24 augusti. Erik Ljungstrand hade planerat en bilutflykt för mig i det byggnadskaos som för närvarande präglar Göteborgs innerstad. Gunilla Tochtermann körde kors och tvärs enligt hans instruktioner och vid Kaserntorget ställde Gunilla bilen några meter från sandtörel och tusenfrö och på Kungstorget några meter från gatkärleksgräs. Två kryss i somras (sandtörel och gatkärleksgräs hade jag tidigare sett i Köpenhamn) – det är inte dåligt för en som mest sitter hemma i vardagsrumsoffan.

När det inte händer en så mycket i nutid kan man ägna sig åt tillbakablickar. Jag blev medlem i Botaniska Föreningen i Göteborg 1979. Innan dess var botaniserandet mera slumpartat. Min före detta sambo Anders och jag brukade cykelsemestra på 1970-talet. Vi stannade till på fina platser eller när vi såg någon för oss okänd växt vid väggkanten. Så plockade vi till exempel en vacker blomma i Skåne och lade den i cykelkorgen. Efter att ha besett Fritiof Nilsson Piratens grav på Ravlunda kyrkogård och läst texten *"Här under är askan av en man som hade vanan att skjuta allt till morgondagen. Dock bättrades han på sitt yttersta och dog verkligen den 31 jan. 1972."* tog vi fram blomman och "Kroken" och kunde konstatera att det var en klätt. Vi drabbades av en släng av dåligt samvete när vi insåg att den var sällsynt

Klätt

Bild ur C. A. M. Lindmans Bilder ur Nordens flora.

och hoppades att vi inte utrotat den på dess lokal.

På en cykelsemester i Västergötland blev vi inregnade i Lidköping eller om det var Mariestad. Vi tillbringade därför ytter-

ligare ett dygn i staden. Vad sysselsätter man sig med? Jo, biblioteket. Där hittade jag en inventeringsrapport och insåg att det fanns litteratur som gav vägledning till intressanta växtlokaler. Världen vidgades. Det fanns inte bara litteratur, det fanns aktiva botanister som skrev den. Så blev jag medlem i BFiG.

Den första exkursionen vi deltog i var förfärlig. Vi halvsprang från lokal till lokal, fick som hastigast en raritet förevisad och hastade vidare. Jag hade mens och blodet rann längs benen. Där och då trivdes jag inte bäst i öppna landskap. Långt om länge dök det upp ett busksnår där jag i någorlunda avskildhet kunde plocka upp våtservett och tampong ur packningen. ”Aldrig mer” sa Anders och det blev aldrig mer för honom. Men när vi separerat tänkte jag ge exkursionsverksamheten en

andra chans så jag anmälde mig till en Ombergsexkursion. Det var samling vid Exercishuset på Heden i Göteborg och jag cyklade dit. Vidare transport skulle ske med buss. Vid huset stod två karlar. Den ene såg i mina ögon inte ut som en botanist. Han bar en beige rock och terylenbyxor och bolmade på en cigarr. Den andre var mer fältmässigt klädd. ”Å, en ny medlem!”, sade de och fortsatte vid mitt jakande ”Dig skall vi ta väl hand om.”. Och det gjorde Bengt ”Mållan” Molander och Jens Corneliuson såväl på den exkursionen som på flera därefter. De förevisade, förklarade och berättade och fick mig att känna mig välkommen i föreningen.

Till slut en uppmaning till alla exkursionsdeltagare: Ta väl hand om nykomlingar. Bland dem kan finnas en blivande Callunaredaktör.

Bland väntande människor på Heden
stod två botanister med en
välkomnande blick
som den nykomna fick.
Medlemmar: ta efter den seden!

Svar på Börjes växtnotter: bolmört, näbbstarr, grenrör, sömntuta och klöver.

Manusstopp för Calluna (1) 2022

Manuskript till Calluna häfte 1, 2022 skall vara redaktionen tillhanda senast 1 februari. Skicka helst ditt manuskript som oformaterad wordfil, bilder i JPEG och tabeller i excel som bifogade filer till birgitta.herloff@gmail.com.

Postadress och telefon:

Birgitta Herloff, Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, tel. 031 - 122390.

Ring gärna i förväg och berätta vad du tänker skriva om.

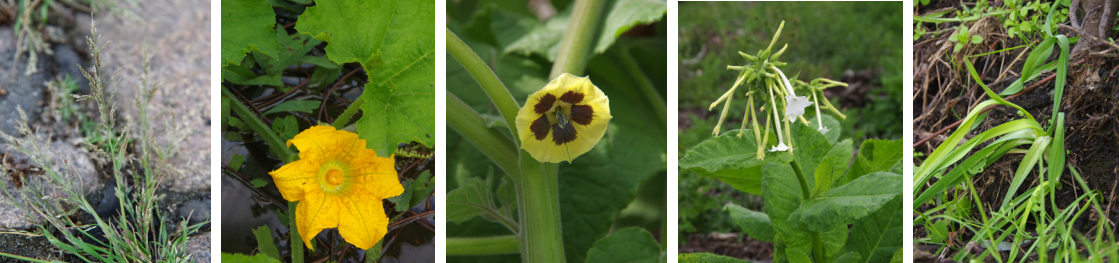
Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands flora, 743 sidor	200:-
Västergötlands flora, Supplement 1, 53 sidor	20:-
Västergötlands flora, Supplement 2, 32 sidor	20:-
Västergötlands Flora CD	50:-
Botanisk Västgötalitteratur, 63 sidor	50:-
Floran i Habo kommun, 256 sidor	150:-
Botaniska besöksmål i Västergötland, 294 sidor	200:-

Eventuell portokostnad tillkommer

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och orbunkar (Fries 1971), 453 sidor*	100:-
En frisk och blomstrande perenn (Bernström 1989), 144 sidor*	100:-
En sekelgammal perenn (Herloff 2019), 80 sidor	100:-
*Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna med medlemsrabatt för	75:-

Ovan: Bland ruderatväxtfynden 2021 fanns bland annat gatkärleksgräs *Eragrostis multicaulis*, pumpa *Cucurbita pepo*, kapkrusbär *Physalis peruviana*, narcisstobak *Nicotiana sylvestris* och purjolök *Allium porrum*. Se sid. 9-20. Foton: Eva Andersson

Framsidan: Erik Ljungstrand på innerstadsvandring i regn. Foto: Berit Kadefors

Innehåll

- 1 Grudemo, J. Ordföranden i BFiG har ordet
- 3 BFiG:s program för perioden januari – februari 2022
- 4 Arvidsson, L. In memoriam Gunnar Weimarck
- 6 Ljungstrand, E. Skruvrams i Naturparken
- 7 Pleijel, H. Gaffelglim vid Kviberg
- 9 Ljungstrand, E. Några ruderatväxtfynd i Göteborgstrakten år 2021
- 21 Blomgren, E. Att vara floraväktare
- 23 Wernersson, B. Börjes blomkluringar och växtnötter
- 24 Thorngren, C. Kan man botanisera på vintern?
- 26 Herloff, B. Mums
- 27 Herloff, B. Nostalg
- 29 Manusstopp för Calluna
- 29 Föreningarna säljer